

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

16 04 20 19р.

м. Київ

№ 984

Про підсумки проведення огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Відповідно до пункту 1 розділу VII Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 10.11.2014 за №1415/26192, з 1 жовтня 2018 року по 1 березня 2019 року проведений огляд музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, за підсумками якого

НАКАЗУЮ:

1. Керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій:

1) довести до відома місцевих органів управління освітою та керівників закладів освіти інформацію про підсумки проведення огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (далі – музеї закладів освіти), що додається;

2) вжити організаційних заходів щодо подальшого удосконалення діяльності музеїв при закладах освіти, збереження їх мережі, оновлення експозицій, поліпшення фондової роботи, обліку та збереження музейних предметів в них;

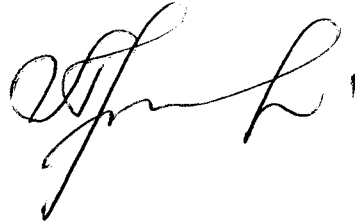
3) привести музеї історичного профілю, що висвітлюють події Другої світової війни, до вимог нормативно-правової бази з питань декомунізації суспільного життя;

4) продовжити роботу з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що залучаються до роботи в музеях при закладах освіти, сприяти заохоченню їх діяльності.

2. Українському державному центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (Неділько С.В.) продовжити організаційно-методичну роботу з питань діяльності музеїв закладів освіти.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника Міністра Хобзея П. К.

Міністр

Л. М. Гриневич

ІНФОРМАЦІЯ

про підсумки проведення огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Міністерством освіти і науки України, Українським державним центром національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, органами управління освітою областей України та м. Київ з 1 жовтня 2018 року до 1 березня 2019 року проведений огляд музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (далі – огляд). Огляд проводився згідно з Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, затвердженим наказом МОН від 22.10.2014 №1195 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 10.11.2014 за №1415/26192 (далі – музеї).

Метою огляду є упорядкування та систематизація мережі музеїв, приведення експозицій музеїв історичного профілю у відповідність до вимог законодавства про декомунізацію суспільного життя, оновлення банку даних про музеї, підвищення їх ролі як осередків патріотичного виховання дітей та молоді.

Головними завданнями огляду були:

- упорядкування профільної структури музеїв;
- аналіз роботи музеїв, їх участі в освітньому процесі та вихованні юних громадян України;
- вивчення роботи музеїв щодо виконання законів України про декомунізацію суспільного життя та Методичних рекомендацій МОН «Про перегляд підходів з організації діяльності музеїв історичного профілю» (лист МОН від 22.05.2015 № 1/9-255) (далі – Методичні рекомендації МОН);
- сприяння оновленню діючих експозицій музеїв;
- сприяти збереженню музеїв в умовах адміністративно-територіальної реформи та закриття закладів освіти.

За результатами розгляду та аналізу підсумкових матеріалів, що надійшли з областей та м. Київ, встановлено, що органами управління освітою та закладами дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти проведена значна організаційна та фахова робота з огляду музеїв.

Звітні матеріали свідчать, що музеї відповідають вимогам Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних

навчальних закладах, мають фонди музейних предметів та упорядковану документацію, цікаві за змістом та естетично оформлені експозиції, ведуть необхідну облікову роботу.

Станом на 1 березня 2019 року встановлено загальну кількість музеїв, їх профілів та видів, розподілу за типами закладів освіти.

Загальна кількість музеїв на обліку в органах управління освітою областей та м. Київ станом на березень 2019 року складає 4 130;

за типами закладів освіти

Заклади освіти	Кількість музеїв
Загальної середньої	3 762
Професійної (професійно-технічної)	175
Дошкільної	40
Позашкільної	153

за профілями та видами

Профілі та види	Кількість музеїв
Історичні:	2 304
- широкого історичного змісту	901
- військово-історичні	625
- історії освіти або закладу освіти	424
- інші	354
Археологічні	2
Краєзнавчі	607
Природничі	34
Літературні	179
Мистецькі	58
Етнографічні	627
Технічні	8
Галузеві	54

За підсумками роботи оглядових комісій:
557 музеїв підтвердили звання «Зразковий музей»;

777 музеїв історичного профілю визнано такими, що відповідають вимогам законодавства про декомунізацію суспільного життя та Методичним рекомендаціям МОН;

132 музеї історичного профілю здійснюють реекспозицію своїх матеріалів відповідно до вимог законодавства про декомунізацію суспільного життя та Методичних рекомендацій МОН; частина з них працює над зміною тематики музею з огляду на більшість музейних експонатів.

З грудня 2015 року до жовтня 2018 року (період між оглядами музеїв) на облік взято 233 музеї; 177 музеїв закрито.

Причини закриття музеїв у більшості випадків традиційні: неактуальність тематики, аварійний стан приміщень закладів освіти, зміна профілю та проведення реекспозиції музеїв з подальшою перереєстрацією тощо. Основні причини припинення діяльності музеїв – закриття закладів освіти у зв'язку із проведенням адміністративної реформи, неспроможність або небажання керівників ОТГ зберегти музейні матеріали, що накопичувалися освітянами десятки років.

Здійснений аналіз матеріалів про діяльність музеїв, який надійшов із 23 областей України і м. Київ, засвідчує збереження тенденції до розвитку профільних музеїв. Переважна більшість існуючих музеїв історичного, краєзнавчого та етнографічного напрямів приведена у відповідність до Методичних рекомендацій МОН. Музеї проводять важливу просвітницьку та суспільно-корисну роботу, активно залучають учнівську молодь до вивчення і збереження історико-культурної спадщини свого народу, організовують краєзнавчо-дослідницьку діяльність для поповнення музейних колекцій новими експонатами, що збираються під час польових краєзнавчих експедицій, туристських походів, екскурсій тощо. У більшості музеїв сформований учнівський актив для проведення пошукової та екскурсійної роботи, діють гуртки «Юні музеєзнавці» та «Юні екскурсоводи».

Приклади організації музейної роботи в областях свідчать про значну роль музеїв в освітньому процесі, їх особливу роль у патріотичному вихованні дітей та молоді.

Зокрема, музеї **Волинської області** здійснюють просвітницьку роботу з формування національного світогляду та самосвідомості учнів, співпрацюють з державними і комунальними музеями з питань виховної роботи засобами музейної педагогіки. Керівники музеїв беруть активну участь в науково-практичних конференціях, організаторами яких є Волинський краєзнавчий музей, Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України, кафедра документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Особливої уваги заслуговує діяльність музею бойової слави Української армії Ковельського центру професійно-технічної освіти. Розділи експозиції музею оформлені згідно з програмою предмета «Захист Вітчизни» і охоплюють періоди історії України від війська княжої доби до нинішнього часу. На базі музею працює клуб «Майбутній воїн», який об'єднує педагогів і учнів,

проводяться уроки з предмета «Захист Вітчизни», зустрічі з учасниками бойових дій, випускниками ліцею, які служили в Збройних Силах України.

У музеях **Житомирської області** проводиться цілеспрямована робота у побудові та розширенні експозиційних розділів новими матеріалами, в організації та проведенні екскурсій і просвітницьких заходів застосовуються інноваційні види діяльності. Геологічний музей комунального закладу позашкільної освіти «Обласний центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій» Житомирської обласної ради з метою популяризації природничих знань і відзначення кращих юних краєзнавців області організовує для учнівської молоді інтерактивні змагання з геології та географії, проводить обласний конкурс «Кращий юний краєзнавець».

У мінералогічному музеї імені В. Г. Бондарчука Денишівської ЗОШ I-III ст. Тетерівської сільської ради Житомирського району здійснюється розроблення екскурсій на англійській і польських мовах. Музей є одним з основних об'єктів туристичного маршруту області, для екскурсійних груп з України та інших держав.

Інноваційні види освітньої роботи застосовуються педагогами на уроках історії, що проходять на базі музею історії освіти ЗОШ I-III ст. № 3 м. Малин «Як ми можемо побачити минуле». Отримавши завдання, учні опрацьовують сімейні фотоальбоми та презентують власний родовід, висловлюють погляди щодо ролі та місця музею в житті людини, функціонуванні суспільства і держави.

Експозиції музеїв **Закарпатської області** створені на основі етнографічних і краєзнавчих матеріалів про історичні події на території Закарпаття, фактів життя та побуту мешканців області, експонатів, присвячених подіям Революції Гідності, війні на території Донецької і Луганської областей та їх учасникам – випускникам шкіл та училищ.

У спеціалізованій школі I-III ст. імені А. Волошина м. Хуст функціонує музей історії школи, в якому зібрано матеріали про життєвий шлях, педагогічну, наукову та громадсько-політичну діяльність президента Карпатської України Августина Волошина. Учні школи використовують зібрані в музеї матеріали для написання науково-дослідницьких робіт та участі у всеукраїнських конкурсах, зокрема в конкурсі «Край, в якому я живу».

Активну просвітницьку роботу з учнівською молоддю Закарпаття та областей України, з місцевими громадами здійснює Історико-краєзнавчий музей Іршавського міського Центру позашкільної освіти. У музеї представлені знаряддя праці кам'яного віку, експонати часів двох світових війн, періоду Карпатської України, монети та паперові гроші різних держав. Важливими матеріалами музею є спорядження учасників Революції Гідності, елементи зброї та державні прапори з автографами українських воїнів з території проведення АТО та ООС. Музей пропагує історію рідного краю в соціальних інформаційних мережах, що є чи не єдиним прикладом подібної роботи.

Впровадження новітніх форм краєзнавчо-дослідницької роботи музеїв при закладах освіти **Миколаївської області** стало важливою складовою залучення дітей і молоді, педагогів до всебічного вивчення історії та природи

Миколаївщини. На базі музею Миколаївського обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді проводиться обласний конкурс юних екскурсоводів «Музейна скарбниця Миколаївщини», під час якого учні змагаються у розробленні та проведенні екскурсій, веденні музейної документації, організації та проведенні інтелектуальних вікторин.

Музей героїв-ольшанців ЗОШ I-III ст. № 43 імені К. Ф. Ольшанського м. Миколаїв до свята Покрови проводить фестиваль української козацької пісні. Юні екскурсоводи музею у процесі підготовки до фестивалю оформлюють фотогазети та готують сувеніри для учасників бойових дій на території східних областей України та батьків учнів.

Пошукова діяльність у вивченні спадщини уродженців рідного краю в галузях літератури, освіти, науки, культури є одним з головних напрямів роботи музеїв при закладах освіти **Полтавської області**.

У процесі реалізації проекту «Я пишу історію школи», започаткованого музеєм історії школи при комунальному закладі ЗОШ I-III ст. № 20 імені Бориса Серги м. Полтава, учнями зібрано інформацію про історію та сучасність школи. Результати пошуково-дослідницької діяльності юних краєзнавців висвітлені у збірці матеріалів, яка поєднує чотири тематичні розділи: «Мої батьки – випускники моєї школи», «Учитель-ветеран», «Зіркові випускники», «Мій клас – частинка сучасної історії».

У рамках участі у проекті «Літературно-краєзнавчі маршрути «Земляки» Полтавського міського осередку Національної спілки письменників України радою музею письменників-земляків Григорія і Григора Тютюнників при Шилівській ЗОШ I-III ст. Зіньківського району розроблено пішохідний маршрут «Шилівка: вічна загадка любові». Матеріали музею були використані у роботі творчої лабораторії вчителів початкових класів і вчителів української мови й літератури району для розроблення методичного посібника «Інноваційна діяльність учителя під час вивчення творчості Григора Тютюнника за шкільною програмою».

В експозиціях значної кількості музеїв **Рівненської області** висвітлюються події боротьби українського народу проти нацистських окупантів під час другої світової війни, тоталітарного комуністичного режиму в СРСР у 40-50 роках ХХ століття, Антитерористичної операції військових підрозділів України на території Донецької і Луганської областей.

Так, на базі музею «Наш край в роки другої світової війни» навчально-виховного комплексу «Оженинська загальноосвітня школа I-III ступенів (ліцей) – дошкільний навчальний заклад» імені Тараса Шевченка Острозької районної ради проводиться інформаційно-просвітницька робота з органами учнівського та батьківського самоврядування щодо патріотичного та морально-етичного виховання учнів. Вихованці історико-краєзнавчого гуртка «Стежина» постійно здійснюють збір інформації про героїчні вчинки українських воїнів, які є випускниками школи, для розширення експозиції музею «Вони захищають Україну».

Протягом останніх років значно активізувалася діяльність освітянських музеїв **Сумської області** у розробленні новітньої концепції діяльності музею як

центру громадської активності та відкритого простору для суспільного діалогу.

На базі музею «Мoje місто, моя школа» спеціалізованої школи № 17 м. Суми вчителями історії проводяться уроки-дослідження рідного краю за темами «Територіальне розташування та історія походження рідного міста» і «Наш край у XIX –XX століттях», тематичні виховні заходи «100-річчя Української революції», «Вони звільняли місто Суми», «Україна пам'ятає мужність партизан». Для ознайомлення учнів з історією м. Суми в музеї проводяться театралізовані уроки «Моя земля – земля моїх батьків» до Дня міста, «Козацькому роду нема переводу» до Дня українського козацтва, конкурс «Поповни скарбничку шкільного музею», тематичні екскурсії у рамках реалізації просвітницького проекту «Музейний простір – територія для душі».

Виховання громадянина-патріота з активною життєвою позицією є одним з головних завдань діяльності музеїв при закладах освіти **Черкаської області**.

Центром героїко-патріотичного виховання в навчально-виховному комплексі «Дошкільний навчальний заклад – спеціалізована школа I-III ступенів № 2» м. Чигирин є військово-історичний музей ім. І.П. Литвиненка.

Рада музею співпрацює з Національним історико-культурним заповідником «Чигирин», районними спілками воїнів-афганців і учасників АТО, районними будинками дитячої та юнацької творчості і культури. На базі музею працює історико-краєзнавчий гурток «Скіф».

Результати активної пошуково-дослідницької роботи юних краєзнавців висвітлені в основному тематичному розділі музею «Сини твої, Україно. Обов'язок, подвиг, трагедія», який поєднує військово-патріотичні експозиції: «Як вічний біль – Афганістан», «Герої не вмирають», «Шикувалися воїни світла», «Бережи себе, татку», «Революція Гідності».

Центром пошуково-дослідницької роботи учнівської молоді є музей при навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа I ступеня – гімназія імені В. Т. Сенатора» м. Сміла. У процесі реалізації історико-краєзнавчих проектів «Шкільна газета – дім дитячих думок» і «Джерела інформації – погляд крізь віки» юними краєзнавцями оформлено музейні куточки «Історія шкільної газети «Дзвоник» і «Історія носіїв інформації». Робота над проектом «Дорогою гідності і свободи» надала можливість укомплектувати експозицію кімнати Слави, у якій представлено матеріали про випускників школи, які стали учасниками Революції Гідності та антитерористичної операції у східних областях України.

Одним з прикладів цікавого досвіду роботи музеїв **Чернігівської області** є застосування інноваційних технологій в освітньому процесі та пошуково-дослідницькій роботі. Так, серед перспективних напрямів роботи музею «Історія рідної школи» спеціалізованої загальноосвітньої середньої школи № 1 з поглибленим вивченням іноземних мов м. Чернігова є впровадження інтерактивних форм роботи з відвідувачами. Розповідаючи про історії різних предметів шкільного приладдя у колекції музею, екскурсоводи пропонують відвідувачам повторити каліграфічні рядки зошитів чорнильною ручкою з пером або виконати певні вправи з підручників, за якими навчалися дідуся та бабусі нинішніх учнів.

Аналіз підсумкових матеріалів огляду музеїв засвідчує таке:

1. Експозиції музеїв закладів освіти зазнали істотних змін згідно із законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (тоталітарних) режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», іншими законодавчими актами щодо декомунізації суспільного життя та Методичними рекомендаціями МОН.

2. Педагогічні колективи удосконалюють військово-патріотичне виховання дітей та молоді, формують новий зміст української школи за допомогою нових форм і засобів музейної роботи.

3. Заклади освіти проводять системну роботу з пошуку та збирання матеріалів про бойові дії на сході України, участь у російсько-українській війні воїнів-земляків.

4. Педагогічні працівники, відповідальні за роботу музеїв, спільно з учнівськими активами знаходять нові форми популяризації музейних зібрань, удосконалюють методи зберігання музейних фондів.

5. Керівники закладів освіти з метою науково-методичного забезпечення музеїв сприяють налагодженню співпраці з комунальними та державними музеями, обласними організаціями Національної спілки краєзнавців України, Українського географічного товариства, іншими громадськими, волонтерськими організаціями, фондами тощо.

Міністерство освіти і науки України **рекомендує** органам управління освітою, керівникам закладів освіти:

продовжити роботу щодо приведення музеїв історичного профілю у відповідність до вимог відповідних нормативно-правових актів;

за необхідності уточнювати або змінювати назви музеїв з урахуванням наявних матеріалів, музейних предметів і тематики музейних колекцій;

контролювати облік і збереження музейних цінностей шляхом проведення інвентаризацій оригінальних пам'яток історії та культури;

ініціювати передачу до комунальних і державних музеїв музейних експонатів та музейних предметів, яким загрожує знищення;

приділяти увагу питанням стану музейної роботи в закладах освіти на нарадах і колегіях;

спрямовувати діяльність музеїв закладів освіти на співпрацю з державними, комунальними музеями, музеями підприємств і громадських організацій, впровадження нових форм роботи з популяризації музейних колекцій, проведення виховних заходів з учнівською молоддю;

створювати умови для формування гуманітарно-просвітницьких засад в діяльності органів управління освітою об'єднаних територіальних громад у частині збереження та розвитку музеїв закладів освіти;

знаходити форми та механізми збереження музеїв після закриття закладів освіти.

З метою забезпечення ефективного функціонування музеїв важливо вирішити ряд управлінських питань, а саме:

забезпечення музеїв окремими приміщеннями для розміщення експозицій та збереження фондів;

забезпечення музеїв сучасною оргтехнікою;
обладнання приміщень охоронно-пожежною сигналізацією;
підвищення кваліфікації педагогічних працівників, відповідальних за
роботу музеїв;
підвищення рівня матеріального забезпечення музеїв;
вирішення питань матеріального та морального стимулювання педагогів,
відповідальних за роботу музеїв.

Генеральний директор директорату

Валентина ХІВРИЧ